

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XII

BELGRADE 1981

<http://www.balkaninstitut.com>

мих "Ελληνες могли да се очувају до данашњих дана. — Није ли аутор присталица теорије дисконтинуитета у развоју културе када се слаже са тврђењем да се „у средњем веку кида веза за антиком“? Познато је, наиме, да се у византијско време насупрот јачању хришћанства јављају и снажни манифести паганске вере. Могло би се, такође, претпоставити да предања о претхомеровским Хеленима нису уништена. Касније, за време турске доминације јасно их препознајемо у клефтским песмама. Потомци тих дичних Хелена су и Диогенис Акритас и многе девојке харамбаше.

Што се тиче термина "Ελληνες, тачно је да се у списима Прокопија и другим византијским писаним изворима под Хеленом подразумева паганин. Грци су називани Ромејима или Хришћанима. Не би се могло доказати да је назив "Ελληνες, нестао из народног говора. Тврђња аутора да се Грци поново називају Хеленима од 1821. године не би се могла одржати. И у писаним изворима тај термин се враћа у употребу много раније. О томе говоре и списи из XV века, а и народне песме испеване пре 1821. године.

У другом поглављу аутор предочава два мита која су интерпретирана у античкој књижевности. Један је, мит о Мелеагру из Хомерове *Илијаде*, проистекао из старогрчког предања (по

Фрејзеру, не само грчког, већ „целе аријевске расе“). У свим крајевима Грчке чују се бројне варијанте мита о везаности људске душе за дрво. Окоснишу чини предање да Мојре, одређујући судбину новорођенчета, досуде да дете — обично син — умре када цепаница која је запаљена у огњишту изгори. Мајка извади дрво из ватре и брижљиво га чува. Како су људи смртни, после дужег или краћег времена, дрво ипак изгори. Разлози су, судећи по богатству варијанти прича, бројни. Други мит, мит о постанку жена, ушао је у предање из Хесиодовог дела *Послови и дани*. Основни мотив, настанак жена од разних врста животиња, препознајемо у богато развијеним фабулама.

У трећем поглављу говори се о легендама о постанку појединих места. Предање о пећини веома је слично причи о Киклопима из *Одисеје*. Легенда о стопана Диогенисовог кова скоро је идентична библијској причи. Ј. Какридис је, с правом, у недоумици да ли су ова предања потекла из усмених или писаних извора.

И поред неких пропуста у поставкама и закључцима, ова књига је вредна јер пружа изванредну грађу етнологима, лингвистима и историчарима књижевности.

Јованка Борђевић

Реља Катић, СТОЧАРСТВО СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ, Посебна издања САНУ књ. DXXIII, Београд 1978, 166 стр.

Познато је да је сточарство представљало значајну привредну грану средњовековне Србије, док је земљорадња једва успевала да задовољи и домаће потребе. Стога је Реља Катић добро урадио што се посветио проучавању тако значајне привредне гране — сточарства у Србији у средњем веку.

Дело садржи: предговор (стр. VII — VIII), увод (стр. 1 — 7), организација сточарске производње (стр. 9 — 30), домаће животиње (стр. 31 — 65), гајење пчела (стр. 66 — 69), риболов (стр. 70 — 75), зоохигијенске прилике (стр. 76 — 111), значај стоке (стр. 112 — 132), о мерама за хигијенску заштиту меса (стр. 133 — 141) и закључак (стр. 142 — 143).

Као што се из изложеног види, аутор је своја истраживања поставио на веома

широку основу, користећи оне податке до којих је могао доћи. Испитивања су показала да је у средњовековној Србији сточарство било главно занимање зависних сељака. Сељаци сточари живели су у насељу које се називало катун. То су могла бити покретна и стална насеља.

Српски правни споменици садрже не само прописе о дужностима сточара већ и прописе о организацији исхране и смештаја домаћих животиња. Пошто је исхрана стоке била ограничена искључиво на пашњаке, повеље владара из династије Немањића, као и Законик цара Стефана Душана садрже прописе који се односе на коришћење пашњака и њихову заштиту од бесправног коришћења.

Стока је гајена у великом броју. Преко лета била је на планинским пашњацима, а пред зиму опуштала се у топлије зимовнике. Тамо су постојале прихватне стаје и припремљена храна. Гајењу коња и оваца поклањана је највећа пажња, па тек онда гајењу говеда и свиња итд.

На крају, можемо рећи да је књига о којој је овде реч, занимљиво написано дело, ретко у научној литератури. Аутор добро познаје проблем, изворни материјал и литературу насталу у ширем временском периоду. Дело је илустровано и фотографијама.

Јован Ф. Трифуноски

Душан Бандић, ТАБУ У ТРАДИЦИОНАЛНОЈ КУЛТУРИ СРБА,
Београд 1980, 408 стр.

Ова занимљива књига, која се веома лако чита, садржи: уводни део (7 — 26); табу-прописи везани за живот појединца (29 — 205); табу-прописи у односу човека према природи (211 — 270); табу-прописи у пољопривреди (273 — 313); табу-прописи у међуљудским односима (317 — 376); завршна разматрања (379 — 389).

У традиционалној култури Срба, како истиче и аутор, постоји велики број забрана и ограничења који се могу идентификовати као табуи или као трагови табуа. Из изложене фактографије у књизи јасно се види да су те негативне одредбе прожимале целокупни животни процес друштвених заједница или појединаца у нашем народу.

Пошто свако подручје живота има специфичан садржај и ствара специфичне потребе и проблеме, то и табу-одредбе у одређеним животним оквирима добијају специфична својства. Ис-

траживања аутора била су усмерена на оне области живота заједнице или појединца у којима се те одредбе најјасније испољавају.

Полазећи са наведеног становишта, Д. Бандић је обрадио комплексе табуа везане: 1. за критичне моменте у животу човека, његово рођење и умирање; 2. за однос човека или друштва према природи; 3. за процес пољопривредне производње; и 4. за одређене облике међуљудских односа.

На крају књиге формулисани су општи ставови о карактеру и улози табуа у традиционалној култури Срба. У целини, књига *Табу у традиционалној култури Срба* представља занимљиво дело, чији је аутор добро познаје проблем и разноврсну литературу насталу у широком временском периоду.

Јован Ф. Трифуноски

Јован Вукмановић, КОНАВЛИ, АНТРОПОГЕОГРАФСКА И ЕТНОЛОШКА
ИСПИТИВАЊА, Посебна издања Српске академије наука и уметности, Одељење
друштвених наука, књ. 85, Београд 1980, 476 стр.

Ова вредна књига, која се чита веома лако, садржи: предговор (стр. XI — XII), општи део (стр. 3 — 332), посебни део (стр. 335 — 452), регистар (стр. 453 — 465), списак илустрација (стр. 467 — 468) и резиме (стр. 469 — 476).

Најобимнији је општи део књиге, на 329 страна. У њему су следећи одељци: област; физичке прилике и однос насеља према њима; кратак историјски преглед; насеља; становништво; управна власт; народни говор и старо писмо; домаћи живот; јела и пића; ношња;

друштвени живот; обичаји; народна веровања; психичке и телесне особине; народне мере; заразне болести.

Као што се из изложеног види, аутор је написао комплетну антропогеографску и етнологску студију. Код нас су тако, на пример, радили Ј. Ердељановић и М. Филиповић. За израду студије о Конавлима, територији која је некада припадала Дубровачкој Републици, испитивања на терену започета су 1939. године. Затим је аутор та испитивања настављао после рата до